ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان قەندێک لە شەکرەداری فەرهادی.. دڵشاد کاوانی

کتێبی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان کتێبێکی (١٧٤) لاپەڕەییە، بە بەرگ و دیزاینێکی جوان و ناوازە لە ساڵی (٢٠٢٠) لە تاران چاپ بووە و لە کوردستان وەشێندراوە. لە نووسینی نووسەر و ئەدیبی دیاری کورد عەبدولڕەحمان فەرهادییە، کە لە (٣٣) بابەت و فەرهەنگیلەیەکی (١٣٧) وشەیی، لێکدانەوەی واتایی بۆ کراوە و غەریب پشدەری پێشەکیی بۆ نووسیوە.

سەرەتا:

ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، کتێبێکی جوانکیلەی نایابی پڕ چێژ و بە زمانێکی پاراو و بەگەرد و خۆش، وەک ئەزموونیکی نوێ بۆ هەڵڕشتنی نیاز و ڕازی نووسین، خستنەڕووی گرفت و ئاریشە و چەمەسەرییەکانی ژیانی تاکی کورد و پەنجە خستنە سەر کەماسیی و دیاریکردنی کرێتی و ناجوورییەکانی ژیان، کە هەڵقووڵاوی ئاوی سازگاری ئەدەبی عەبدولڕەحمان فەرهادییە، بە شێوەیەکی تەنز و چیرۆکیلە و یادەوەریی بە زمانێکی تایبەتی نووسەر نووسراوەتەوە.

فۆڕم لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

تەنز لە ڕووی فۆڕمەوە تەنیا گاڵتە و گەپ و تەڕیقانەوە نییە بە ڕووی دەق دا، تەنانەت هەندێکجار دەشێت ڕەوشتی بە مەشکانەش لەخۆ بگرێت، بۆیە چەمکی تەنز دیاریکراو نییە، سروشتی وەک ئامێری میوزیک وایە کە دەتوانرێت بە چەند ڕیتمی جیاواز بژەندرێت. سەرەڕای بوونی ئەم فۆڕمە تەقلیدییانەی کە هەن، دەکرێت فۆڕمەڵەی جیاواز لە ناوخۆی مانیفێست بکات.
شاراوە نییە، ئەدەبی تەنز ئامێز لە فۆڕمی جیا جیا وەک شیعر و پەخشان و چیرۆک و ڕۆمان و بابەتی ڕەخنەیی و تاد… خۆی نمایش دەکات، ئەگەرچی کتێبی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، بە گشتی بە فۆڕمێکی تەنزی ئەدەبیی نووسراوەتەوە، لە هەموو بەشەکانی ناو کتێبەکەدا زمانێکی تەنز و تیتاڵەی توانج و تەوەژەنانی ڕشقانجاڕی لای نووسەر دەبیندرێت، تا ئەندازەیەک نووسەر هەوڵەی تەواوی داوە، کە بەم فۆرمە تیتواژییە زاڵبێت بە سەر فۆڕمی گشتی و تێیدا

سەرکەتووبووە، لە نووسەر بە هۆی دیارینەکردنی یەک فۆرمی و خۆیکلانەکردنەوەی لە یەک بابەتیی کتێبەکەدا، هەرچەندە فەرهادی لەزانانە بارەتەقای دەق هاتووە، لە هێزی فرە فەھمی دەقی تەنزی لە ناو خۆیدا دەغەر کردووە.

ناوەڕۆک لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

هەموو دەقێکی ئەدەبی بە ناوەڕۆکێکی بەهێز و زیندوو، جەستەیەکی مردوو و بێ ڕۆحە، بۆیە ناوەڕۆک چەقی سەرەدەرکردنی خوێنەرە و قووڵبوونەوەیەتی لە دەق، دیاریکردنی دەلالەتەکانی تێگەیشتن و مەعریفەی نووسەرە، کە لە دەلاقەی دەقەوە خوێنەر لە ناوەڕۆک دەڕوانێت. لە ئەدەبیاتی جیهانی و ئەدەبیاتی کوردیشدا، زۆرێک دەق دەبینرێن، کە لە ناوەڕۆکێکی تەنزیی و گاڵتەجاڕییەوە خۆیان دەردەخەن، هەرچی تەنز و تیتاڵی کوردییە، لە ناوەڕۆک وەک تەنزی جیهانی لە دەقدا قاڵ نەبۆتەوە.
لەلای نووسەرانی کورد ئەم چەشنە دەقە لە ئەدەبی کوردیدا، گرنگییەکی وای پێ نەدراوە، کەچی لە ئەدەبیاتی جیهانیدا بە تەواوەتی ڕەنگی داوەتەوە، لەوانە (بۆکۆڤسکی) لە چیرۆك و ڕۆمانە تەنزیئامێزەکانیدا، لە (ڕۆمانی بازاڕی) و کۆمەڵە چیرۆکی (سەزانی ١٣٥ کیلۆیی) بە ڕوونی ڕەخنە لە دەسەڵات و بواری ئابووری و ڕامیاریی ئەمەریکا دەگرێت. ئەوڕووپا خاوەنی (مەڕاڤیا)ی ئیتاڵی و لە ئەدەبیاتی ڕوسیایی سپیش (دۆستۆڤسکی و ئەنتۆن چیخۆف)، ڕۆژهەڵاتیش خاوەنی (عەزیز نەسین)ی تورکن. ئەم کۆمەڵە نووسەرانە، لە بەرهەمە تەنزیئامێزەکانیاندا، توانیویانە کۆمەڵگەی خۆیان بخەنە ژێر پرسیار.
هەرچەندە لە ئەدەبیاتی کوردیدا ناوەڕۆکی دەقی تەنزیئامێز کەمتر بەرچاو دەکەوێت، لە ئەدەبی کوردییش لە ڕێگەی هەجووی شیعریی شێخ ڕەزای تاڵەبانی و دەقی تەنزییئامێزی پەندەکانی پیرەمێرد و ڕشتەی مرواریی عەلائەددین سەجادی، لە دەلاقەی گۆشە ئەدەبییەکانی سەر ڕۆژنامە و گۆڤارەکان، کوردیش لە ئەدەبی تەنز، بە تەواوی بێبەش نەبووە.
لە ناوەڕۆک لە دەقی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، لە هیچیان ناچێت و بێ بەشیش نییە لە هیچیان. ناوەڕۆک لای فەرهادی لە دەقدا زۆر دەوڵەمەندە و ڕێچکەیەکی سەربەخۆی هەیە و زۆر بە دیقەت و بە وردی تەنزی ڕیالیستی و پۆستمۆدەرنیی تیکەڵ بەهەم کردووە.
توانیوییەتی لە ناوەڕۆکدا پەنجە بخاتە سەر برینەکانی کۆمەڵگە و کولتوور و ئایین و ڕامیاری، گەلێ بە جوانی ڕاڤەی کردووە و توانج

و تیزی تەوژەندووە و لەهاتووانە سەری مارەکانی بە کوتکی پۆلار پانکردەتەوە. دەتوانم بڵێم ناوەڕۆک لە دەقی تەنزییدا، لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان قەندەکە لە شەکرە داری فەرهادی، کە خۆی وێنا کردووە.

ئارۆنییەت لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

ئەوەی کە دەیبینن لە ژێر ناوی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، کە لە زۆربەی بابەتەکاندا ڕا و سەرنجەکانی نووسەر ئایرۆنین، هەرچەندە جەخار لە کوردی واتایەکی دیاریکراومان بە چەمکی ئایرۆنی نییە، لە کوردیدا وەک گەپ و گاڵتە و تەوس، بەتایبەتی بە شانەی گاڵتەئامێزەوە گرێ دراوە. لە ئایرۆنییەت واتە دەستکەوتنی حەقیقەت لە ڕێگەی جیاواز، یان کە نووسەر لەسەر ڕووداوێک و تەوەرێک دەنووسێت، بە تەواوەتی مەبەستی شتێکی ترە، یاخۆ ڕێک پێچەوانەکەی تەواوە، دوو نموونەی زەقی ئایرۆنی لە مێژوو دەبینرێت (جیۆردانۆ برۆنۆ) کەسێکی ئایندار و بڕوادار بوو، کەچی وەک ئەستێرەناسێک خۆی دەناساند، کڵێسایش وەک بێ باوەڕێک سزای کوشتنی دا. (مایکڵ ئەنجیلۆ) بە پێچەوانەی ئەوە، کەسێکی بێ باوەڕ بوو، کەچی بە ڕازیکردنی کڵێسا خۆی وەک کەسێکی باوەڕدار نیشان دەدا، بەم جۆرەش پیاوانی ئایینی کڵێسای تەفرەدا و لەخشتەی بردن، کە لە بەرهەمەکانی بە ڕوونی باوەڕنەبوونی دەردەخات.
ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان لە پاڵ ئەوەشدا خستنەڕووی ئەزموون و کۆمەڵێک وتار و دید و بۆچوونی تایبەتیی فکری و مەعریفیی نووسەرە، لەسەر کۆی کایە جیاوازەکانی کۆمەڵگە کە بە زمانێکی ئەدەبیی چیرۆکئامێزی قشت و تەوس نووسراوەتەوە.

پەیام لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

لە پشت هەموو دەقێکی ئەدەبی، بە گشتی و تەنز بەتایبەتی پەیامێکی شاراوە هەیە، دەبێت خوێنەری زیرەک بیدۆزێتەوە، لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان عەبدولڕەحمان فەرهادی لە هەموو بابەتێکی ناو کتێبەکەیدا پاشخانێکی مەعریفیی بەهێز هەیە، لە خۆڕا فەرهادی خاڵی نەخستۆتە سەر پیتەکان، بەڵکوو زۆرترین پەیامی شاراوە و ئاشکرای لە خستنەڕووی بابەتەکاندا هەیە، دروستە عەزیز نەسین ئازا دەمانخاتە پێکەنین، لە لە پشتی دەقەکان نووسەر پێمانئێژێ، ژیان تەنیا تریقانەوە نییە بە ڕووی مرۆڤ، ئازار، چەرمەسەری، نەزانی، دواکەوتوویی، نادادی کۆمەڵایەتی، نایەکسانی ڕامیاری، خراپەکاریی، ئیرەیی و لاسایی، دەروون نەخۆش و ڕووخاوی، دەستی ناوەتە بینایی

تاکەکانی کۆمەڵگە و ئازارەکی قورسە نیشتیمان پێیەوە دەناڵێنێت.

گێڕانەوە لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

تەکنیک و گێڕانەوە لە کتێبی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، بە تەکنیک و شێوە و گێڕانەوە بە ڕابردوو، نیشاندانی داهاتووی ڕووداوەکان و کات و شوێن و کارەکتەرانی نێو ڕووداوەکان، هەبوونی پاڵەوان لە هەر گێڕانەوەی ڕووداوەکدا، شێوازی داڕشتن و گەمەکردن بە گێڕانەوەکان و دەستنیشانکردنی پەیام و بوونی گرێچن و سەرەتا و کۆتایی نێو بابەتەکان، بە تەواوەتی بنەماکان و بونیادی ڕەگەزی کورتە چیرۆک و هەندێک جار چیرۆکیلەی لێ دێتە دی. ڕاستە نووسەر لە ناونانی ژانرەکەی لە نێوان چیرۆک و سەربردان و یادەوەری، خۆی یەکلایی نەکردەتەوە، لە بە ڕوانینی من، لە هەموو بارێکەوە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان لە کۆمەڵە چیرۆک نزیکترە، نەوەک یادەوەریی.

زمان لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

ئەوەی کە بەلای من جوانترین بەشی نێو کتێبەکەیە و زۆرترین سەرنجی منی بۆ خۆی قاو داوە، بەرزی و لێهاتوویی و زمانزانیی نووسەرە، کە کتێبەکەی بە زمانێکی زۆر تایبەتی نووسیوەتەوە، دەتوانین بڵێین: عەبدولڕەحمان فەرهادی لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، زمانی لە هیچ کەس ناچێت، بەڵکوو زمان لای فەرهادی لە بەرزترین ئاستی زمانزانی دایە و زۆرترین وشە و ئیدیەم و زاراوە و شێوەزمان، سەرزمان و بنزمانی بەکاربردووە. زمان لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، نە زمانی ستانداردی گشتییە و نە زمانێکی خۆجێییە، بەڵکوو زمانێکی تێکەڵە و تایبەتە بە خۆی، لە هەر جێگاییەک ئەم زمانە لە نووسین دەناسرێتەوە.

هەرچەند فەرهەنگۆکێکی بچووک لە دوا لاپەڕەکانی کتێبەکە دا هەیە، لە ژمارەی ئەو وشانەی ئاخێندراونەتە نێو فەرهەنگەکە، لە چاو دەوڵەمەندیی و زەنگینی وشەسازیی ناو بابەتەکان، جۆخار ئێجگار کەمە، پێویست بوو نووسەر سەرجەم وشە نائاشناکانی ڕاڤە بکردایە و زۆرتر گرنگیی بە فەرهەنگۆکەکە دابوایە، نەوەک وا بەسانایی لە کۆڵی خۆی بکردایەتەوە، چون چەندین وشەی خۆجێیی هەولێریان و گۆتە لەبیرکراوەکانی کۆنی هێناوەتەوە سەر زمان و زیندووی کردوونەتەوە.

هەروەها لە هەندێ شوێن فەرهادی خاوەنی وشەسازیی خۆیەتی.

ئەوەی کە زۆر نیگەرانی کردم لەگەڵ ئەم هەموو توانایە لە بن نەهاتووەی نووسەر، بە هیچ کلۆجێک خۆی لە وشە و زاراوە بیانی و عەرەبییەکان نەپاراستووە، بە تایبەتی لە ناونیشانی کتێبەکەی

یەکەم وشەی بە ماجەرا کە بە شێوەزاری هەورامی واتە ڕووداو، هەرچەند نووسەر لە فەرهەنگەکەکەی دا، بردویەتە سەر ما جری ی عەرەبی، لێ دەکرا بیکات بە سەربردەی دختەر کاکەی سەگەوان، کە زۆر کوردی و جوانتر دەبوو. جگە لە وشەکانی ئیسراحەت، ماسیحە، عەمە، عادی، عەیب، سەعات، یەعنی، وەزع، زرووف، سەفەر، عیلاج، عەسکەر، مەعادن، کەعبولعالی، عەمەل، مەحەلیئومییە، مەرحەلە، فەقیروفوقەرا، ئەشراف، تەکلیف، فایدە، تەجنید. مەکتەبلی، ڕاستە دەمێکە لە ناو کورد بەکاردێت، وەلێ مەکتەبلی ڕەگەزی وشەکە، پێکهاتەی هەردوو بەشی یەکەم: مەکتەب عەرەبییە و پاشگری لی تورکییە، بەداخەوە کە نووسەر توانایەکی باشی لەوە هەیە، کە زاراوە و واتای هاوتا کوردییەکانی دەزانێت، لە بە هەوای لەوەی کە نووسەرانی گەنج و نەوەی دوای خۆی بەکاری دەبەن و زمانی کوردی هەر بە شێواوی بە بێنازی دەمێنێتەوە. هەرچی نووسەر نایشارێتەوە کە باوەڕی بە پەتی بوونی کوردی نییە و هەبوونی وشەی بێگانان لە زمانی کوردی بە ئاسایی دەبینێت، بۆیە لە بەشی تۆفیق پەتپەتەک، لە لاپەڕەی (١٠٧) دا، سەرزەنشتی تۆفیق دەکات کە لەتامی بردۆتە دەر، هەر کەسێک وشەیەکی بێگانانی بەکار هێنابا، تۆفیق ڕقی هەڵدەستا و جنێوی تێ دەسرەواند، بۆیە دەنووسێت: ئەو خۆ لە خەبات و تێکۆشان کەمی نەدەکرد. شیمانە ئەمە بە خەباتی سیاسی ڕاست بێت و هیچ لە بابەتەکە ناگۆڕێت، لە بە زمان ڕەنگ پێچەوانەیە، هەر وشەیەکی بێگانە، جێگا بە وشەیەکی کوردی لەق دەکات و وشە کوردییەکە ون دەکات.

لە هەندێک شوێن، فەرهادی دەکەوێتە هەڵەی ڕستەسازییەوە، وەک لە بابەتی چۆن بووم بە حەمید ثانکەخ، لە لاپەڕەی (٧٦)دا دەنووسێت: خەڵک ئەو ساڵانە بە لێشاو لە کوردستان هەڵدەهاتن و سەرەڕۆیانە بەرەو ئەوڕوپا ڕێی هات و نەهاتیان هەڵدەبژارد و تێیان دەتەقاند. لێرەدا نووسەر وشەی سەرەڕۆیانە بە کۆچی کوردان بەکاردەهێنێت، سەرەڕۆ بە کەسانی بەرەڵا و بێکەڵک و لادەر بەکاردێنێت، مەرج نییە هەموو کۆچبەرێک سەرەڕۆ و بەرەڵا بێت، بەتایبەتی ئەو کاتانەی لە کوردستان هەژاری و برسیەتی و کوشتن و بڕین هەبوو، زۆربەی ئەوانەی کۆچییان دەکرد لە ناچارییان بوو، نەوەک لە سەرەڕۆییان بێت.

لە بەشی پرەمزچی، لە لاپەرە (١٠٢)، دبیژێت: تاهیرە فەندیم ئێستا کە بە ئینگلیزی دەدوێ دەڵێی حەیرانان دەخوێنێتەوە. بە ئاگا لەوەی کە حەیران دەگوترێت، نەک دەخوێندرێتەوە، ڕەنگە ئەمەی لەسەر زاران وەرگرتبێت، هەروەک زۆرێک ئەژن: مەولوودەکم بە وەخوێنە. ئەمە ڕێی تێ دەچێت، ڕاستە مەولوودنامە ئەزبەر دەکرا،

لێ مەولوودنامه□ نووسراوەتەوە و خوێندەوارەکانیش دەیانگوتەوە، کەچی حەرانبێژان زۆرینەیان نەخوێندەوار بوون و حەیرانیش گۆتراو بووە، نەوەک نووسراو، بۆیە بە هیچ پێیەک خوێندنەوە بۆ حەیران ناگونجێت.

ئەنجام:

کتێبی ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان، ژانرێکی ئەدەبیی بێ ناونیشان وەک بابت، هەنووکەییە و ناوەڕۆکێکی فرەچەشن و فرەڕەهەند و مەعریفەیەکی بەهێزی نووسەر دەردەخات، هەروەها لە دەقدا قووڵبوونەوەیە لە گرفت و ئارێشەکانی کۆمەڵگە. زمان تێیدا زۆر کارایە و جگە لەوەی کە خۆی وەک چیڕۆک و تەنزە چیڕۆک دەناسێنێت، ل□ ئ□یسکلۆپیدیایێکی زمانەوانیی ناوچەیی و هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی مێژووی ژیانی کوردەواریی چەند دەیەیەکی قۆناغەکانی ڕابردووە، وەک بیرهێناوەیەک بۆ خوێنەر خۆی دەنوێنێت. دەتوانم ب□□□م کتێبی ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان یەکێکە لە باشترین کتێبەکان، خوێنەر بۆ خۆی پەلکێش دەکات و شایانی خوێندەوەیە و خۆی دەرگای خوێندنەوە بەسەر خۆیدا دەکاتەوە.

دڵشاد کاوانی■□ڕۆمانووس و ڕەخنەگر.